

การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

A Study of History. Culture and Local Wisdom in Muangkaen Municipality. MaeTaeng
District. Chiang Mai Province

อ้อมตะวัน สารพันธ์

เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

aomtawansaraphun@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของเมืองแกน เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา 2) เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา 3) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนจำนวน 22 ท่าน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. เพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของเมืองแกน เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา พบว่า คุณค่าของประวัติศาสตร์ช่วยสอนให้มนุษย์รู้จักตนเอง รู้จักและเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักอดีต ของมนุษย์ และมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างชาญฉลาด และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่เน้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาหาความเป็นมาในอดีตของชุมชนองค์ประกอบในการจัดลำดับเหตุการณ์ เพื่อนำไปสู่ การอธิบาย และสรุปเป็นความคิดรวบยอดของเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลา มี 2 ตำบล คือ ตำบลซ่อแล และตำบลอินทิล ซ่อแลน่าจะเป็นชื่อเรียก ตามชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งเป็นไม้พุ่มขนาดกลาง มีดอกเป็นพวงใช้ต้มหรือแกงได้ชาวพื้นเมืองเรียก ซะแล หรือ สะแล ส่วนอินทิล หรือเสาหลักเมืองอยู่ที่วัดอินทิล หมู่ที่ 11 ตำบลอินทิล

2. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา พบว่า ข้อมูลทางวัฒนธรรม มี 7 ประเภท ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสลากภัต (ก๋วยสลาก) ประเพณีปอยหลวง ประเพณีลอยกระทง (ยี่เป็ง) ประเพณีเลี้ยงผีฝ่าย และเข้าโสภณกรรม ข้อมูลทางภูมิปัญญา

ท้องถิ่น มี 23 ประเภท ได้แก่ ภูมิปัญญาการเพาะเห็ดโคนน้อย การทำโคมไฟ 700 ปี กังหันวิดน้ำ (หลึก) พิธีกรรมย่นตมั่งคล พิธีกรรมเข้าคำปลิว พิธีกินอ้อผญา กระดาษสา การตีมิด การจ่อตอง ทำเครื่องรางของขลัง ยันต์ สีเทียน การทำของเล่นฉบับละอ่อนเมืองแก่น (ของเล่นปะเก๋า) การชอยยา การจักรสานไม้ไผ่ จอบตุ้ม ขนมหันบ้าน (ข้าวแคบ) (ข้าวแต่น) ตำข้าว – ครกมอง ด้ายยาพันบ้าน ยาต้ม ยาเมือง การแพทย์แผนไทย นวดแผนไทย-นวดประคบ การย้อมผ้า อาหารพื้นบ้าน การปั่นฝ้าย และภาษาล้านนา/อักษรล้านนา (ตัวเมือง)

3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา พบว่า **ปัญหาอุปสรรค** วิถีชีวิตการเกษตรเปลี่ยนไปไม่ได้ทำตลอด ความเชื่อของคนยุคใหม่ทำให้เกิดความห่างหายในความเชื่อ พิธีกรรมที่สืบทอดได้ยาก เด็กรุ่นใหม่เข้าถึงได้ยาก วิธีการค่อยข้างยาก เพื่อแสดงวิถีให้คนรุ่นหลังชน ยังไม่มีผู้สืบทอดอย่าง **แนวทางการพัฒนา** หาสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มเพื่อเพิ่มผลผลิตเพิ่มรายได้ เข้าร่วมอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น จัดการแสดงและสาธิตเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักให้มากขึ้น รวมกลุ่มพร้อมให้คำแนะนำ และส่งเสริมผู้ที่อยากรู้และพร้อมสืบทอดเรียนรู้ต่อไปสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง ควรส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน ควรจัดกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างต่อเนื่องให้คนในเขตเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา และควรสร้างเครือข่ายปราชญ์ด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่คนในชุมชนให้ได้เรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดได้อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไป เปิดเวทีให้ปราชญ์ชุมชน ได้เปิดการเรียนรู้สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นหลังสืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน

Abstract

The purpose of this research was 1) to study the collection of historical data of Muangkaen. 2) to study and collect the cultural data and local wisdom in the area of Muangkaen municipality and 3) to study the situations, problems, obstacles, and guidelines for developing local wisdom in the area for Muangkaen municipality area. This study was a qualitative research and the sample groups were twenty two community philosophers. In-depth Interview and the content analysis techniques in context are applied.

Research findings were as follow:

1. To study and collect the historical data of Muangkaen city in Muangkaen Municipality. It was found that the value of history helped to teach the people to know

themselves, know and understand the social environment effectively, the past of human beings and there was a way to solve problems wisely. Local history was an educational place that emphasized historical evidence. In the study was to find the history in the past of the community. The elements of arranging in order of occurrences to lead to explain and summarize the concept of occurrences in each period. There were two sub districts namely Chor Lae and Inthakhin. Chor Lae should be the name of a kind of tree that was a medium shrub and flowers were a bunch for boiling or curry. The native people called Cha-Lae or Sa-Lae. In a part of Inthakhin or the city pillars were at Inthakhin Temple Moo 11 Inthakhin Subdistrict.

2. To study and collect the cultural data and local wisdom in the area of Muangkaen municipality. It found that there are seven types of the cultural data namely Songkran Festival, Salakaphat Tradition (Kuay Salak), Poi Luang Tradition, Loi Krathong Tradition (Yi Peng), Liang Phi Fai Tradition, and Khao Sobhon Kamma. Local wisdom data has twenty- three types including wisdom in planting Coprinus fimetarrius (Het Khon Noi), lamp making, water turbines (luk). sacred talisman Ceremony, Khao Kham Piew Ceremony, Kin O Phrya Ceremony, Mulberry paper, hitting knives. Kan Cho Tong, doing talismans, magic letters, crayons, toy making version for Muangkaen teenagers (Old toys), chopping up tobacco leaf, bamboo basketry, Chop Tum is local sweets (Khao Khaep) (Khao Tan). Tam Khao – Khrok Mong. folk medicine. decoction. city medicine. Thai traditional medicine. Thai massage - Compress massage. fabric dyeing. folk food. spinning cotton and Lanna language / Lanna alphabets (Tua Muang).

3. In order to study the problems, obstacles, and guidelines for developing local wisdom in the area of Muangkaen Municipality. it was found that the problems and obstacles of agriculture in the way of life of agricultures were changed that was not done at all. The beliefs of the modern people have caused a lack of faith. rituals that are difficult to succession. young generations are difficult to access. the methods are often difficult for showing the way of new generations and don't have successors genuinely. Development guidelines find members to attend the group to increase productivity and income. attend the training to increase

knowledge in more product design. manage the performances and demonstrations for young generations to know more. Grouping with advice and promoting those who want to know and be ready to inherit learning continually. can make income for the family in another way. should promote learning to children and youth. should arrange activities to transfer local wisdom continuously to people in the area of Muangkaen Municipality and should create a network of local wisdom scholars for transferring knowledge to people in the community to learn to make strong learning and succession and permanence afterward. opening stage for community scholars. opening learning for creating motivation to young generations to sustainable succession.

Keywords: History . Culture . Local Wisdom

บทนำ

ปัจจุบันวิวัฒนาการของโลกก้าวไกล ทำให้มนุษย์ลืมประวัติความเป็นมาของตนเอง คำว่าประวัติศาสตร์จึงเป็นส่วนหนึ่ง ช่วยให้เข้าใจพื้นฐานของวิชาทางสายสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาส่วนใหญ่ เช่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ปรัชญา ภาษาศาสตร์การเรียนรู้ข้อผิดพลาดของคนในอดีต และป้องกันไม่ให้นันเกิดขึ้นอีก เพื่อเรียนรู้ข้อคิดวิธีคิดที่ดี ความพยายาม คุณธรรม การศึกษาความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันอาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เดียวกันตั้งแต่ 2-3 ชั่วอายุคนสืบไปก็เกิดสำนึกร่วมขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันมีจารีต ขนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและกติกาสืบทางเศรษฐกิจร่วมกัน” (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2556:1) เรื่องราวในอดีตให้เข้าใจ ย่อมสามารถประเมินอนาคตได้อย่างแม่นยำมากขึ้น และสามารถวางแผนรับมือต่อสถานการณ์ในอนาคตได้ดีกว่าประโยชน์ในการใช้ชีวิตประจำวัน และการวิพากษ์วิจารณ์ ประวัติศาสตร์ก็ยิ่งช่วยพัฒนาตรรกะของเราช่วยให้เราคิดเป็นเหตุเป็นผลได้ดีขึ้น ตลอดจนเข้าใจประวัติความเป็นมาชีวิตความเป็นอยู่ของคนของชาติบ้านเมือง ชาวโลก ความสัมพันธ์ของมนุษย์ อารยธรรม ยุคสมัย ต่างๆ ทำให้รู้ที่มาที่ไปรู้ร่องรอยอดีต ปัจจุบัน และสามารถเป็นประโยชน์ในอนาคตได้

ภูมิปัญญา เป็นองค์ความรู้ ทั้งๆที่ต่าง ๆ และประสบการณ์ของมนุษย์ ผ่านการลองผิดลองถูก เป็นสิ่งที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต โดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยในแต่ละสังคม แต่ละชุมชนจะมีภูมิปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงประเทศชาติ (ภูมิปัญญาไทย : องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย. ประภัสสร ทองยี่นดี: มหาวิทยาลัย อีสเทิร์นเอเซีย)

วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมของชาติเพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณีพิธีกรรม และภูมิปัญญาของคนในชุมชน อันบ่งบอกถึงความเป็น อัตลักษณ์ อันสะท้อนถึงวิถีชีวิตอันเรียบง่ายเป็นสังคมที่พัฒนาชุมชนให้ก้าวไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ โดยสร้าง คุณธรรม และจริยธรรม อีกทั้งยังดำรงความเป็นชาติพันธุ์วัฒนธรรมที่ดำรงไว้ในหลายหน้าที่เพื่อให้สังคมได้ดำเนิน ไปอย่างราบเรียบทำให้ผู้คนในสังคม มีชีวิตที่เป็นสุขเริ่มตั้งแต่การวางแผนทางในการปฏิบัติ การกำหนด พฤติกรรม ค่านิยม การดำเนินชีวิต รวมถึงแนวทางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้นแสดงผลออกมาในลักษณะ ต่างๆ ทั้งทางวัฒนธรรมวัตถุ อาทิ อาหาร เครื่องแต่งกายต่างๆ บ้านเรือนที่พักอาศัย เป็นต้น หรือจะเป็น วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุอันประกอบด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม รวมถึงงานศิลปะ ต่างๆ กฎเกณฑ์ และกฎหมาย ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมที่ดำเนินไปด้วยความสงบ เรียบร้อยและมีระเบียบแบบแผนนั้น (ศรีสุตา พรหมทอง, 2550)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม และมี ภารกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร ปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 ให้เทศบาลเมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและ หน้าที่ ในการจัดระบบบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง (ข้อ 11) การบำรุง รักษา ศิลปะประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานซึ่ง เป็นกลไกสำคัญที่สุด มีผลในการผลักดัน กระตุ้น ส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้ง การขยายโอกาสให้ประชาชน เยาวชน นักเรียนและผู้สนใจทั้งในท้องถิ่นและบุคคลภายนอกได้มีโอกาสสัมผัส และเข้าร่วมกิจกรรมผ่านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นการสร้างโอกาสในการศึกษา ค้นคว้า คิด วิเคราะห์ ทดลอง เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างนวัตกรรมใหม่ และนำ ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่ามากที่สุด เพื่อดำรงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และเกียรติภูมิไทย สร้างความเข้มแข็งในชุมชนอย่างยั่งยืน

เมืองแกน เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ มีความเป็นมา และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ อันมีมาช้านาน ควรคู่แก่การรวบรวม รักษาและอนุรักษ์ไว้ให้ทรงคุณค่าต่อไป และเช่นกัน ประวัติศาสตร์ก็มีคนดี มีคุณธรรมเสียสละ ปกครองบ้านเมืองจนร่มเย็น ประชาชนมีสุข บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ในทุกด้านก็มียุคสมัย และคนเก่งแบบนั้นอยู่ในประวัติศาสตร์การเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์เพื่อนำมาให้เกิด ประโยชน์ เพื่อรวบรวมความรู้ ความเป็นมาความเป็นตัวตน และอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาให้อยู่คู่ความเป็น คนเมืองแกนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของเมืองแกน เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา
2. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมือง

เมืองแกนพัฒนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการวิจัยในพื้นที่เทศบาลเมืองแกนพัฒนาใช้วิธีการเก็บข้อมูลสภาพปัญหาการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ท่าน ได้แก่ ปราชญ์ชุมชน

1.1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคเอกสาร คือ การทบทวนวรรณกรรม เอกสารข้อมูลลักษณะและสภาพทั่วไปของพื้นที่การศึกษาในด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และเอกลักษณ์ทางด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหรือแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม คือ การลงสำรวจพื้นที่ร่วมที่ทำกิจกรรมต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ตามการศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ 1) ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการตั้งข้อมูลจากภาพถ่าย ร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับเอกสาร และปราชญ์ชุมชนและ2) ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 การประเมินกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

1.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์คือ การนำเอาข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์โดยการวิเคราะห์นั้นอาจทำควบคู่ ไปกับทั้ง 2 ขั้นตอนขั้นต้นที่กล่าวไว้

1.4 ขั้นตอนการสรุปผล คือ การสรุปผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้พร้อมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยทำการศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำองค์ความรู้มาเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 : แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 : แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ข้อมูลวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของเมืองแกน เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า **แนวคิดความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์** คุณค่าของประวัติศาสตร์ช่วยสอนให้มนุษย์รู้จักตนเอง รู้จักและเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักอดีต ของมนุษย์ และมีวิธีการ ในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างชาญฉลาด และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่เน้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการศึกษา หาความเป็นมาในอดีตของชุมชน องค์ประกอบในการจัดลำดับเหตุการณ์ เพื่อนำไปสู่การอธิบาย และสรุปเป็นความคิดรวบยอดของเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลา ส่วน**แนวคิดความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม** ผลงานทั้งหมดที่มนุษย์สร้างขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติ ดังนั้นวัฒนธรรมอาจเป็นได้ทั้งแนวคิด ทักษะคติ มโนคติ ความรู้ ค่านิยม ประเพณีความเชื่อ วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ่งยอมรับและนำไปใช้ปฏิบัติร่วมกันตลอดจนการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ และการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา **วัฒนธรรมท้องถิ่น** คือการดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ และหมายรวมถึง การป้องกัน การรักษา การสวณ การปฏิสังขรณ์และการบูรณะ ส่วน**แนวคิดความหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น** มีวิธีการถ่ายทอดได้หลายลักษณะ อาจใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มผู้รับการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถใช้เทคนิคหรือวิธีการถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสม ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ช่วยให้อย่างคนรู้จักคิด รู้จักสังเกต รู้จักเปรียบเทียบ อันเป็นการเรียนรู้จากรากเหง้าของตนเอง เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจที่ได้เกิดมาในชุมชนท้องถิ่น **ประวัติศาสตร์เมืองแกน** มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ และความหนาแน่นของผู้คนทำให้เมืองแกนถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่หนึ่งของเมืองเชียงใหม่เรียกว่า พันทนา

ฝั่งแกน มีหน้าที่ส่งส่วย และกองกำลังเข้าไปเมืองเชียงใหม่ ล้วนมาแบ่งการปกครองออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ดังนี้ 1.ศูนย์กลาง 2.เมือง 3.พินนา และ 4.บ้าน

ศึกษารวบรวมข้อมูลวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา พบว่า วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสลากภัต (กล้วยสลาก) ประเพณีปอยหลวง ประเพณีลอยกระทง (เยี่ยง) ประเพณีเลี้ยงผีผาย และเข้าโสภณกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ได้แก่ ภูมิปัญญาการเพาะเห็ดโคนน้อย ภูมิปัญญาการทำโคมไฟ 700 ปี ภูมิปัญญากังหันวิดน้ำ กังหันวิดน้ำ (หลึก) ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมพื้นบ้านล้านนา พิธีกรรมยันต์มงคล พิธีกรรมเข้าคำปลิว พิธีกันฮ้อผญา ภูมิปัญญาช่างกระดาดสา ภูมิปัญญาการตีมีด ภูมิปัญญาการจ่อตอง ภูมิปัญญาพิธีกรรมทำเครื่องรางของขลัง ยันต์ สีเทียน ภูมิปัญญาการทำของเล่นฉบับละอ่อนเมืองแกน (ของเล่นบ่เก๋า) ภูมิปัญญาการขอยยา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การจักสานไม้ไผ่ ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมการจอบตุม ภูมิปัญญาขนมพื้นบ้าน (ข้าวแต่น) ภูมิปัญญาพื้นบ้านตำข้าว – ครกมอง ภูมิปัญญาขนมพื้นบ้าน (ข้าวแคบ) ภูมิปัญญาด้านยาพื้นบ้าน ยาต้ม ยาเมือง ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย นวดแผนไทย-นวดประคบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การย้อมผ้า ภูมิปัญญาด้านอาหารและโภชนาการ ด้านอาหารพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม (ปั่นฝ้าย) และภูมิปัญญาด้านภาษาและวัฒนธรรม ภาษาล้านนา/อักษรล้านนา (ตัวเมือง) เป็นต้น

ภูมิปัญญาการเพาะเห็ดโคนน้อย **ปัญหาอุปสรรค** เชื้อเห็ดมีราคาสูง อุณหภูมิไม่เหมาะสมเชื้อเห็ดออกไม่ดี เชื้อเห็ดตายไวขึ้น เห็ดจะขาดน้ำ(เน่า) ช่วงนี้ให้น้ำ วันเว้นวัน ไม่มีเพียงพอต่อการขาย **แนวทางการพัฒนา** หาสายพันธุ์เห็ดเพื่อความแข็งแรงของดอกเห็ด และสภาพแวดล้อมอุณหภูมิให้คงที่ เมื่อเก็บเกี่ยวเรียบร้อยแล้วควรรีบนำไปตัดแต่ง ทำความสะอาดแล้วนำไปจำหน่ายโดยเร็ว

ภูมิปัญญาการทำโคมไฟ 700 ปี **ปัญหาอุปสรรค** กลุ่มไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ทัน เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มจะทำในช่วงเวลาว่างหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น แบบผลิตภัณฑ์ให้เลือกไม่หลากหลาย **แนวทางการพัฒนา** หาสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มเพื่อเพิ่มผลผลิต เข้าร่วมอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ให้มากขึ้น

ภูมิปัญญากังหันวิดน้ำ กังหันวิดน้ำ (หลึก) **ปัญหาอุปสรรค** วิธีชีวิตการเกษตรเปลี่ยนไปไม่ได้ทำตลอด และไม่ได้นำมาใช้ในการเกษตรจริงทำเพื่อแสดงวิถีให้คนรุ่นหลังชนเท่านั้น และยังไม่มีผู้สืบทอดอย่างจริงจัง

แนวทางการพัฒนา ปัจจุบันมีเขื่อนแม่งัดทำให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียง จัดการแสดงและสาธิตเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักให้มากขึ้น

ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมพื้นบ้านล้านนา พิธีกรรมย่นต๋มกงคล พิธีกรรมเข้าคำปลิว พิธีกินอ้อผญา **ปัญหาอุปสรรค** พิธีกรรมนี้เริ่มสูญหาย ไม่มีผู้สืบทอด ความเชื่อคนเริ่มเปลี่ยนไปตามยุคสมัย**แนวทางการพัฒนา** จัดแสดงในงานหนานวี่ที่เมืองแกน ทำพิธีกรรมที่บ้าน

ภูมิปัญญาช่างกระดาษา **ปัญหาอุปสรรค** ปัจจุบันจัดตั้งกลุ่มช่างกระดาษาขึ้นมา โดยมีสมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุบ้านหนองออน ทำเพื่อเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุอีกทางหนึ่ง ตลาดเพื่อจำหน่ายยังมีน้อย **แนวทางการพัฒนา** ส่งเสริมการตลาดที่จำหน่ายหลักในงานหนานวี่ที่เมืองแกน

ภูมิปัญญาการตีมีด **ปัญหาอุปสรรค** ถ่านที่ใช้ในการตีมีดหายได้ยาก วิธีการตีค่อนข้างยากและยังไม่มีผู้สืบทอด **แนวทางการพัฒนา** ควรจัดแสดงและสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม อย่างใกล้ชิด และเกิดความต้องการที่จะทำ

ภูมิปัญญาการจ่อทอง **ปัญหาอุปสรรค** ฟืนที่ใช้หาได้ยาก ใบทองขาดแคลนในช่วงฤดูแล้งรายได้จะลดลง **แนวทางการพัฒนา** ควรกำหนดราคาตลาดรับซื้อใบทองให้เป็นมาตรฐานหากในฤดูแล้งใบทองหายากควรซื้อใบทองในราคาที่สูงขึ้นกว่าในฤดูปกติ

ภูมิปัญญาพิธีกรรมทำเครื่องรางของขลัง ยันต์ สีเทียน **ปัญหาอุปสรรค** ความเชื่อของคนยุคใหม่ทำให้เกิดความหวั่นหายในความเชื่อ ไม่มีผู้สืบทอดพิธีกรรม **แนวทางการพัฒนา** พร้อมให้คำแนะนำ และส่งเสริมผู้ที่อยากรู้และพร้อมสืบทอดเรียนรู้ต่อไป

ภูมิปัญญาการทำของเล่นฉบับละอ่อนเมืองแกน (ของเล่นบะเก๋า) **ปัญหาอุปสรรค** ไม้ไผ่ที่ใช้ในการทำยาแพง **แนวทางการพัฒนา** วิธีทำค่อนข้างยาก ต้องทำของเก่าให้ขายได้ในตลาดยุคปัจจุบัน ควรสร้างเด็กรุ่นใหม่ให้มีโอกาสได้ประดิษฐ์

ภูมิปัญญาการชอยยา **ปัญหาอุปสรรค** ปัจจุบันไม่มีการใช้เครื่องชอยมือแล้ว โดยนำเครื่องจักรมาใช้แทน **แนวทางการพัฒนา** ควรสาธิตการทำในงานต่างๆ ให้มากขึ้น

ภูมิปัญญาการจักสานไม้ไผ่ **ปัญหาอุปสรรค** ไม้ไผ่มีราคาแพง ไม่ค่อยมีเวทีที่ได้สอนเด็กรุ่นใหม่ **แนวทางการพัฒนา** หาเวทีเพื่อแสดงสาธิตให้เด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ สามารถนำไปเป็นวิชาชีพในการหารายได้อีกทาง

ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมการจอบต๋ม **ปัญหาอุปสรรค** เป็นพิธีกรรมที่สืบทอดได้ยากเด็กเยาวชนรุ่นใหม่เข้าถึงได้ยาก **แนวทางการพัฒนา** ควรเปิดโอกาสให้เข้าไปสาธิตและแนะนำให้เด็กได้เรียนรู้

ภูมิปัญญาขนมพื้นบ้าน (ข้าวแต๋น) **ปัญหาอุปสรรค** ไม่ได้ทำตลอด ค่าวัสดุอุปกรณ์มีราคาสูงขึ้น **แนวทางการพัฒนา** ควรเปิดสอนให้ความรู้แก่กลุ่ม และเด็กๆ เพื่อส่งเสริมในสร้างรายได้เสริม

ภูมิปัญญาพื้นบ้านตำข้าว – ครกมอญ **ปัญหาอุปสรรค** ปัจจุบันไม่มีแล้ว **แนวทางการพัฒนา** ควรเปิดโอกาสให้มีการจัดสาธิตบ่อยครั้งมากขึ้น

ภูมิปัญญาขนมพื้นบ้าน (ข้าวแคบ) **ปัญหาอุปสรรค** โมหินมีจำนวนน้อย เครื่องมือมีราคาสูง ปริมาณที่ทำ ทำได้จำนวนน้อย**แนวทางการพัฒนา** ควรรวมกลุ่ม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้

ภูมิปัญญาด้านยาพื้นบ้าน ยาต้ม ยาหม้อ **ปัญหาอุปสรรค** ราคาขายที่นำมาใช้ต่ำ ค่อนข้างสูง **แนวทางการพัฒนา** ปัจจุบันถ่ายทอดวิชาความรู้เรื่องยาต้มแก่น้องสาวแล้ว

ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย นวดแผนไทย-นวดประคบ **ปัญหาอุปสรรค** ต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความชำนาญในการนวด **แนวทางการพัฒนา** รวมกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การย้อมผ้า **ปัญหาอุปสรรค** มีผ้าให้ย้อมน้อยลง **แนวทางการพัฒนา** สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ภูมิปัญญาด้านอาหารและโภชนาการ ด้านอาหารพื้นบ้าน **ปัญหาอุปสรรค** มีคนนิยมทานอาหารเหนือกินมากขึ้น แต่มีผู้ที่ทำน้อยลง **แนวทางการพัฒนา** ควรส่งเสริมการทำอาหารเหนื่อให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม (ปั่นฝ้าย) **ปัญหาอุปสรรค** ไม่มีผู้สืบทอดในการทำ**แนวทางการพัฒนา** ควรจัดการแสดงและสาธิตเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักให้มากขึ้น

ภูมิปัญญาด้านภาษาและวัฒนธรรม ภาษาล้านนา/อักษรล้านนา(ตัวเมือง) **ปัญหาอุปสรรค** หาผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ยาก ไม่ได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน **แนวทางการพัฒนา** ควรส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ คือ 1. ชุมชนควรจัดกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างต่อเนื่องให้คนในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา และ 2. ชุมชนควรสร้างเครือข่ายปราชญ์ด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่คนในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดได้อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย คือ 1.ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างยั่งยืนของชุมชนคนเมืองแกน และ2.ควรวิจัยและพัฒนาเครือข่ายภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวและการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

References

- กอตซ์ลัค. หลุยส์. (2525). การเข้าใจประวัติศาสตร์: มุขบทว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัยประวัติศาสตร์ (จิตติมา พัทธกิจ ไพรวัน. ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งสุขาภิบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่สืบค้นข้อมูลจาก https://th.wikipedia.org/wiki_note-4 . เข้าถึงข้อมูลวันที่ 3 กรกฎาคม 2561.
- ประภัสสร ทองยงค์. ภูมิปัญญาไทย :องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย.มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย. สืบค้นข้อมูล วันที่ 2 ธันวาคม 2561.[https://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58\(500\)/page3-10-58\(500\).html](https://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58(500)/page3-10-58(500).html)
- ศรีสุตา พรหมทอง. (2550). วิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านกับการสืบสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย (บ้านควาย-สุพรรณบุรี). มหาคณบดีนิเทศศาสตร์ธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.